

**NUORISOTOIMI
PERUSKOULUT
PERUSPALVELUT
YHDISTYKSET**

EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN KOULUTUSOHJELMA 2006

&

PÄIHDEOHJELMAN TYÖKALUPAKKI

”Kun kaikki muutkin”-koulutus

KOULUTUSOHJELMAN RUNKO

Yhteistyö perustuu koulutusohjelmaan, joka on osallistujille oppimisprosessi (tiedon saaminen ja sen jakaminen). Koulutusohjelman tavoitteena on saada toimivat/konkreettiset alueelliset työvälitteet eri toimipaikkoihin sekä organisaatioon. Työvälineenä tässä tarkoitetaan mm. päihdeohjelmia, jotka voidaan koulutuksen tuella päivittää sekä tarvittavissa määrin uusia. Päihdeohjelmat räätälöidään osallistujien toimintaympäristöön ja niissä tukeudutaan kaupungin palvelujärjestelmään sekä verkostoihin. Kokonaisuus lisää myös tiedollisia ja taidollisia valmiuksia. Työntekijät voidaan koota esimerkiksi neljän koulutuspäivän kokonaisuuteen, joissa päivitetään päihdeohjelmiin sekä alueelliseen yhteistyöhön liittyviä asioita. Alueellinen yhteistyö voi käsittää esimerkiksi verkostosopimuksia, yhteisen näkemyksen ehkäisevästä päihdetyöstä eri toimijoiden tehtävien jakoineen sekä elinkeinoelämän sitouttamisen.

1. päivä

PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ OMAN TYÖN HAASTEENA

- Päihteiden käyttö on arkea ”vauvoista vaareihin sekä mummuihin”
- Asenteita ja ennakkoluuloja – tunnistanko, reagoinko, puutunko- ?
- Työntekijän oikeudet ja velvollisuudet
- Katsaus päihteiden käytön tilanteeseen Suomessa
- Minkälaista toimintamallia sekä yhteistyötä omassa työssä tarvitaan?
- Resurssit ja rajat päihdeohjelmien päivitystarpeet ja/tai kehittämistarpeet
- Tavoitteiden asettelu
- Koulutustarpeen määrittelyä
- Päihdeohjelman rakennuspalikat

Muuta:

Päivän aikana käynnistetään päihdestrategioiden laadinta nuorisotoimen toimipaikoille. Kouluttaja ohjeistaa osanottajat strategian laadintatyöhön. Osallistujat jatkavat työstämistä koulutuspäivien välillä.

2. päivä

- Päihdeohjelman rakentaminen jatkuu
- Päihdeohjelman käyttö työvälineenä
- Alustuksia
- Tavoitteen tarkastelu

Seminaaripäivien välillä yksiköt jatkavat ohjelman työstämistä annetuilla toimeksiannoilla.

3. päivä

- Päihdeohjelman rakentaminen jatkuu
- Päihdeohjelman käyttö työvälineenä
- Alustuksia
- Tavoitteen tarkastelu

4. päivä

- Päihdeohjelmat valmiina
- Päihdeohjelmien soveltamisharjoitteet
- Päihdeohjelmien ylläpidon vaatimukset
- Alustuksia
- Päihdeohjelmien esittely

Soveltamisharjoitteen teemoja:

- Millaiset säännöt yhteisöllä on suhtautua päihteidenkäyttöön tai niille altistumiseen ?
- Onko yhteisöllä erillinen päihdevastaava vai kuuluuko ”kohtaaminen” jokaisen työntekijän tehtäväkuvaan?
- Onko yhteisöllä omat sovitut tavat ottaa puheeksi päihteiden käyttö?
- Ovatko kaikki yhteisön työntekijät tietoisia siitä, minne voidaan ohjata hoidontarpeen arviointiin?
- Hankalat tilanteet
- Ovatko kaikki yhteisön työntekijät tietoisia siitä, mihin hoitoyksiköihin nuoria päihteillä oirehtivia asiakkaita voidaan ohjata hoitoon?
- Onko yhteisöllä jokin yhteisesti sovittu tapa, jolla päihteidenkäyttöä koskevia yhteisön pelisääntöjä vuosittain päivitetään?

Helsingissä 2006

Petri Kylmänen
puh. 0400 936436
petri.kylmanen@moodhouse.fi

Koulutukseen valmistautuminen

Ehkäisevän päihdetyönmateriaaliin (kts. lista) kannattaa tutustua etukäteen. Koulutus on tarkoitettu tukemaan käytännön ehkäisevää päihdetyötä ja työskentelyä sekä paikallista yhteistyötä. Seuraavaan on koottu muutamia teemoja, joita osallistujien toivotaan pohtivan itsekseen sekä omissa toimipaikoissa (vast.). Teemat käsitellään koulutuspäivinä.

Ajankohtaiset asiat:

1. Keskustelkaa työryhmässä (vast.), mikä on teemaan liittyvää ajankohtaista asiaa toiminnoissanne ja mitä asioita toivotte koulutuksessa käsiteltävän.

Verkostoyhteistyö:

1. Miten ylläpidätte toiminallista verkostoaanne (esim. yhteistyökumppanit, vanhemmat jne.)? Onko säännöllisiä tapaamisia tai foorumeita ?
2. Kuvaa esim. kaavioita piirtämällä toimintanne yhteistyötahot

Päihdeohjelma:

1. Mitä asioita ja näkökulmia yhteisönne haluaa sisällyttää päihdeohjelmaan?
2. Jos toiminnoissanne on jo käsitelty konkreettinen päihdeohjelma, voisitko esitellä sen lyhyesti koulutuksen kuluessa?

Muuta:

- Miten olette huomioineet monikulttuurisen työskentelyn ?
- Miten olette sitouttaneet vanhemmat/hoitajat toimintaanne ?
- Miten olette huolehtineet jaksamisestanne ?

Aineisto:

- Päihdeohjelmat
- www.paihdelinkki.fi www.neuvoa-antavat.fi www.allianssi.fi
www.stakes.fi/verkkojulkaisut
- Kun kaikki muutkin : Kylmänen (Tammi 2005)
- Ehkäisevän päihdetyön käsikirja (Toim Jaap van der Stel Deporah Voordevindin avustaman Pompidou-ryhmä. Suomenkielinen laitos Teuvo Peltoniemi ja Leena Warsell. A-klinikkasäätiön raporttisarja nro 31. 1999)

TAUSTAA

Nuorten parissa tehtävässä työssä (harrastustoiminta ml.) on tärkeää laatia ohjeistus myös päihdetyötä sivuten. Ohjeistuksilla on monta nimitystä; päihdeohjelma, päihdetoimintamalli tai päihdestrategia. Oleellista on se, että siihen sitoutuvat kaikki työntekijät ja toimijat. Tässä koulutusmateriaalissa käytetään nimitystä päihdeohjelma. Se sisältää ajatuksia toimintamallista joka tulisi puolestaan sisältää ehkäisevän päihdetyön, kuten varhaisen puuttumisen, riskiryhmien ja –yksilöiden tunnistamisen sekä hoitoonohjauksen ja tukitoimiin ohjaamisen.

Yleisesti ottaen päihdetoimintamallin tavoitteena on tuottaa työntekijöille perustyön tueksi toimiva työväline eli yhteiset päihteisiin liittyvät toimintatavat ja ulkopuolinen tukiverkosto konsultaatio apua varten. Toinen tavoite on rakentaa toimintamalli sisällöllisesti nuorten elämänhallintaa lisääväksi. Ehkäisevää päihdetyötä ovat ennen kaikkea arkirutiinit, mielekäs tekeminen ja sosiaalisten kontaktien sekä terveellisten elämäntapojen vahvistaminen. Lisäksi päihdetoimintamallin avulla pyritään kiinnittämään huomiota päihteiden käyttöön ja siihen liittyviin tekijöihin. Ohjattujen toimintojen tulee olla kasvatuksellisesti korkealaatuista. Varsinaisen ohjaamisen lisäksi siihen liittyy oleellisesti ohjaajan oma mallia nuorille. Yhdessä sovittujen sääntöjen avulla vaikutetaan toimintatapoihin ja asenteisiin suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti. Kun varaudutaan ongelmatilanteisiin täytyy myös valmistautua oikeudenmukaiseen kohteluun luottamuksen säilyttämiseksi.

Tähän koulutusmateriaaliin on koottu erilaista aineistoa ehkäisevän päihdetyön käsikirjasta – Kun kaikki muutkin – (tammi 2005). Materiaali on tarkoitettu käytettäväksi rinnakkain kirjan kanssa. Kirjaan on myös saatavissa muita osioita sekä käytännön harjoitteita. Lisätiedustelut petri.kylmanen@moodhouse.fi .

Helsingissä 2006

Petri Kylmänen

EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ

Ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan kolmella tasolla: primaari-, sekundaari- ja tertiääritasolla. Primaaritason ehkäisyn tavoitteena on tehdä interventio ennen terveysongelman syntymistä. Kasvatuksella ja tiedon jakamisella yritetään vaikuttaa kohderyhmän käsityksiin ja käyttäytymiseen sekä pyritään ihmisten motivoituvan muuttamaan elämäänsä toivottuun suuntaan. Keskeisiä asioita jotka terveyskasvatuksessa tulisi ottaa huomioon, ovat ihmisen elämänasenne ja sosiaaliset taidot. Ne ovat tärkeitä ominaisuuksia, kun päätetään omasta suhtautumisesta päihteisiin. Sekundaaritason ehkäisevä työ eli riskiryhmäehkäisy kohdistuu johonkin tiettyyn ryhmään tai yksilöön. Sen tavoitteena on varhainen puuttuminen mahdollisesti kehittyvään sairauteen tai muuhun terveysongelmaan. Hoito- ja tukipalveluiden kysyntä sosiaali- ja terveysalalla kasvaa yleensä, kun tehdään sekundaaritason ehkäisevää päihdetyötä. Tertiääriehkäisyn eli korjaavan ehkäisyn kohderyhmänä ovat päihteiden ongelmakäyttäjät. Sen tavoitteena on ehkäistä päihdeongelman uusiutumista tai sairauden tai käyttäytymishäiriön oireiden rajoittamista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Käytännössä toimenpiteet ovat hoitoa ja kuntoutusta. (Ehkäisevän päihdetyön käsikirja).

Ehkäisevän päihdetyön kohteet ja tavoitteet jaetaan kolmeen osaan. Yksilötasolla tavoitteena on elämänhallinnan vahvistaminen suhteessa päihteisiin. Tähän pyritään tuottamalla tietoa, palveluita ja välineitä yksilön käytettäväksi. Yhteisötasolla ehkäisevän päihdetyön tavoitteena on lisätä eri yhteisöjen hyvinvointia vähentämällä päihteidenkäytöstä aiheutuvia ongelmia, tukemalla sosiaalisia verkostoja sekä purkamalla syrjäytymisen rakenteita. Yhteiskunnallisella tasolla tavoitteena on vaikuttaa yleisiin arvoihin osallistumalla yhteiskunnalliseen keskusteluun. Tähän päästään tuottamalla objektiivista tietoa päihteidenkäytöstä ja niiden käytöstä aiheutuvista haitoista. (Niemi - Ollikainen 2002)

PÄIHDEOHJELMA

Nuorten parissa tehtävää työtä ohjaa lainsäädäntö sekä useat eri ohjeistukset. Myös on ehkäisevän päihdetyön osalta on laadittava sellainen. Ohjeistuksilla on monta nimitystä, kuten päihdeohjelma, päihdetoimintamalli tai päihdestrategia. Oleellista on se, että ohjeistukseen sitoutuvat kaikki työntekijät sekä nuoret itse. Tässä osiossa ohjeistuksesta

käytetään nimitystä päihdeohjelma. Päihdeohjelma sisältää toimintamallin ehkäisevään päihdetyöhön, varhaisen puuttumiseen, riskiryhmien ja -yksilöiden tunnistamiseen sekä hoitoonohjaukseen tai tukitoimien käynnistämiseen liittyvistä seikoista.

Yleisesti ottaen päihdeohjelman tavoitteena on tuottaa työntekijöille työn tueksi toimiva työväline eli yhteiset päihteisiin liittyvät toimintatavat ("pelinsäännöt"). Tavoitteena on myös rakentaa sisällöllinen toimintamalli, joka lisää nuoren elämänhallintaa. Ehkäisevää päihdetyötä ovat ennen kaikkea suhteellisen säännölliset arkirutiinit, mielekäs tekeminen ja sosiaalisten kontaktien sekä terveellisten elämäntapojen vahvistaminen. Lisäksi päihdeohjelman avulla pyritään kiinnittämään toimijoiden huomio nuorten mielenkiinto päihteiden kokeiluun, sekä varsinaiseen päihdekokeiluun tai käyttöön. Päihdeohjelman toteutumista on seurattava ja arvioitava päihdetoimintamallin säännöllisesti. Ehkäisevässä päihdetyössä on kansainvälisiä arviointiohjeita, joissa arviointi on jaettu kolmeen osa-alueeseen: suunnittelun arviointiin, prosessin arviointiin ja tulosten arviointiin.

- Työryhmän itsearviointi päihdeohjelman valmistuttua
- Työyhteisön kommentit kirjallisesta päihdeohjelmasta
- Ulkopuolinen arviointi päihdetoimintamallista
- Työntekijöiden itsearviointi
- Nuorten kommentit
- Mahdollinen ulkopuolinen yhteistyötaho
- Tutkimus päihdetoimintamallin tuottamista tuloksista

VARHAINEN PUUTTUMINEN

Päihteiden mahdollinen ongelmakäyttö on tärkeää huomata mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Haasteena on päihdeongelman tunnistaminen ja siihen puuttuminen rakentavasti. Varhaiseen puuttumiseen tarvitaan tietoa ja malleja, miten puututaan. Päihdetyön yhtenäisyyden ja laadun henkilökunta tarvitsee koulutusta seuraavista teemoista:

- päihteiden ongelmakäytön tunnistaminen
- puheeksi ottaminen

- asiallinen ja realistinen suhtautuminen päihteisiin
- tuki- ja hoitomahdollisuuksien tarjoaminen

Milloin tilanteeseen puututaan?:

- kiinnostuksen vähentyminen toimintaan tai katoaminen?
- päihtyneenä esiintyminen?
- muutokset nuoren olemuksessa: ahdistuneisuus, vetäytyminen omiin oloihin sekä päihteiden käytöstä johtuvat fyysiset merkit?
- huoli nuoresta (ei tarvitse liittyä päihteisiin)?
- puheet?
- muuta?

Vaikka epäily päihteiden käytöstä olisi turha, on se parempi ottaa puheeksi kuin jättää asia käsittelemättä. Keskusteluissa nuorelle kerrotaan rehellisesti mistä ollaan huolissaan ja tarvittaessa annetaan tietoa mahdollisista tuki- ja hoitomahdollisuuksista. Kaikilla työntekijöillä on vastuu puuttua päihteiden käyttöön työaikana.

PÄIHDEOHJELMAN RAKENTAMINEN

Päihdeohjelman rakentamisen yhteyteen kannattaa rakentaa koulutuskokonaisuus. Tällä varmistetaan se, että kaikki toimijat pääsevät keskustelemaan yhteisistä pelinsäännöistä ja myös organisaation sitoutuminen päihdeohjelmaan. Seuraavassa määritellään päihdeohjelman rakentaminen ja liitteessä on esitetty sovellettava esimerkki päihdeohjelmasta. Päihdeohjelman rakentamiseen liittyvään koulutukseen tulee sisältää otsikoihin sidotut osa-alueet.

Työyksikön ja toiminnan kuvaus

Tämä itsestään selvä asia on kuitenkin erittäin tärkeä määritellä ajoittain. Toiminnan sisällön lisäksi määritellään oma sijainti kaikkien toimijoiden verkostossa, kohderyhmä ja sen sidosryhmät.

Miten määritellään päihteet ja ehkäiseväpäihdetyö sekä oma ehkäisevä päihdetyö

Yhteisen käsityksen muodostamien korostuu erityisesti aikuisille laillisten päihteiden osalta. Ehkäisevän päihdetyön määrittelyssä voi käyttää harjoitetta nro 3.

Päihdeongelma työyksikön/toiminnan näkökulmasta

Päihdeongelma saattaa liittyä esimerkiksi yksittäiseen käyttöön ja toisessa ääri-laidassa päihteiden ongelmalliseen käyttöön sekä päihderiippuvuuteen. Määrittely on tärkeä, vaikka toiminnassa noudatettaisiin nollatoleranssia. Tässäkin voidaan paneutua aikuisille laillisten päihteiden, kuten tupakka ja nuuska, käyttöön toiminnassa.

Päihdeohjelman taustalla olevat arvot, lait ja ohjeet

A. Arvot; kaiken toiminnan määrittelee arvot sekä eettiset ohjeet. Vaikka oleellisesti toimijoilla vaikuttavat –tässä ja nyt- asiat, arvokeskustelut korostuvat toiminnan sisäisinä ja ulkoisina ohjaajina. Arvokeskusteluihin voi liittää myös strategia- ja visiokeskustelut.

B. Lait; keskeisen lainsäädännön tuntemus on tärkeää kirjata ja omaksua, vaikka toiminnan tarkoitus ei olekaan valmistaa toimijoista juristeja. Lainsäädännön (liite) keskeisten kohtien tuntemusta voi kätevimmin lisätä tapausesimerkkien läpikäynnillä.

Päihdeohjelman tavoitteet

Päihdeohjelman laadinnalla on useita eri tavoitteita. Se on toimijoiden ja nuorten tuki toiminnassa, mutta sillä on myös esimerkiksi hyvinvointia tukeva, syrjäytymistä ehkäisevä ja terveyttä edistävä tavoite. Tavoitteista tulee muodostaa yhteinen näkemys, johon kaikki sitoutuvat.

Periaatteet, asenteet ja sitoutuminen

Yhteisen näkemyksen muodostamista helpottaa esimerkiksi se, että esim. koulutuksessa ”aiheutetaan” toimijoille ristiriitoja oman ajattelun suhteen. Tällainen ristiriita käynnistää oppimiskokemuksen, jolla voidaan työstää asenteita ja näin helpottaa päihdeohjelmaan

sitoutumista. Periaatteiden kirjaaminen helpottaa toimintaa kaikkien sidosryhmien osalta. Jos päihdeohjelmaa esimerkiksi kirjataan se, että nuoren tupakoinnista ilmoitetaan hänen vanhemmilleen tai huoltajilleen, menettelyssä ei jää kenellekään soveltamisen varaa.

Tiedottaminen

Päihdeohjelmasta tiedotetaan paitsi toiminnan sidosryhmille, myös yhteistyöverkostolle. Tällä menettelyllä oman toiminnan periaatteet ovat kaikilla tiedossa, eikä niiden suhteen tule yhteistyössä merkittäviä ristiriitoja.

Koulutus (tai valmentaminen)

Koulutus käsittää toimijat, nuoret ja vanhemmat. Koulutus voidaan toteuttaa seminaareina, monipuolisina työskentelyinä, aluefoorumeina, vertaistukena, foorumeina, vanhempainiltoina jne. Kokonaisuus suunnitellaan huolellisesti, jotta päihdeohjelmasta tulisi käytännössä toimiva. Koulutus ei rajaudu pelkästään päihdeohjelman rakentamiseen, vaan sen täytyy olla säännöllistä.

Omat tukitoimet

Päihdeohjelmaan sisällytetään ne tukitoimet, jotka oman tehtävän rajoissa ovat mahdollisia. Toiminnan tukitoimien lisäksi korostuu yhteistyö kodin kanssa. Tukitoimintoja voivat olla lähiaikuisen keskustelu tai ohjaus, tukioppilastoiminta jne.

Nuorten päihteidenkäyttöön liittyviä tekijöitä

Nuorten päihteiden käyttöön liittyy usein sellaisia tekijöitä, jotka osaltaan selittävät kokeilua ja siirtymisen säännölliseen päihteiden käyttöön. Oleellista on myös tuntea päihteidenkäytöltä suojaavia tekijöitä. Tällaisia erityispiirteitä ovat mm. sosiaalinen paine ja riippuvuus. Käyttöä on erilaista ja usein haetaan myös niitä tekijöitä, jotka puoltavat päihteiden käyttöä. Teema on tärkeä käsitellä kaikkien sidosryhmien kanssa.

Tunnistaminen

Vaikka tunnistamiseen ei ole yksityiskohtaisia ohjeita, tunnistamiseen liittyvät tekijät voidaan kirjata päihdeohjelmaan. Koulutuksella voidaan lisätä kaikkien sidosryhmien valmiuksia tunnistaa päihteiden käyttö tai riskitilanteet.

Puuttuminen ja puheeksi otto

Toimintatapa täytyy sopia työryhmässä ja kirjata, vaikka siihen liittyy oleellisesti yksilölliset taidot.

Päihtynyt nuori

Toimintatapa täytyy sopia työryhmässä ja kirjata, vaikka siihen liittyy oleellisesti yksilölliset taidot.

Harrastuksissa olevan lapsen tai nuoren vanhempien/hoitajien päihteiden käyttö

Toimijoiden päihteiden käytön pelisäännöt

Hoitoonohjaus ja tuen piiriin ohjaaminen

Oman toiminta-alueen palvelujärjestelmän tuntemus kirjataan selkeästi yhteistyöverkoston yhteystiedoilla ja kodin osuutta ei saa unohtaa. Koulutuksessa voidaan esimerkki tapausten avulla konkretisoida mahdollisen hoitoonohjauksen (tai arvioinnin) ja vastuutahoja. Toimijoiden osalta voidaan myös kirjata esimerkiksi vastuuhenkilö tähän kohtaan.

Työryhmän hyvinvointi ja jaksaminen

Päihdeohjelman toteuttaminen saattaa aiheuttaa myös vaikeita tilanteita työryhmälle. Reagoinnin velvollisuus ja huolestuminen nuoresta aiheuttavat henkistä kuormitusta. Työryhmään voi myös kohdistua väkivaltaa sekä uhkailua, toisaalta myös muut toiminnassa mukana olevat nuoret saattavat joutua uhkailun kohteeksi. Tämä voi

käytännössä liittyä esimerkiksi tilanteeseen jossa nuorisotalon perjantai-illan tapahtumasta poistettu nuori käyttäytyy aggressiivisesti piha-alueella.

Päihdeohjelman ajantasalla pitäminen

Päihdeohjelman päivittäminen ja läpikäynti kirjataan myös ohjelmaan. Tyypillisesti päihdeohjelma käydään toimijoiden keskuudessa läpi kerran vuodessa ja perehdyttämistilanteissa.

Päihdeohjelman kehittäminen

Päihdeohjelman kehittäminen voidaan kirjata myös kiinteästi kirjalliseen ohjeistukseen. Kehittämisen perustana on arviointi, seuranta sekä koulutus.

Arviointi

Päihdeohjelman ja ehkäisevän päihdetyön toteutumista on seurattava ja arvioitava säännöllisesti. Seuranta- ja arviointitapa ovat myös päihdeohjelmaan kirjattavia asioita. Ehkäisevässä päihdetyössä on arviointiohjeet jaetaan suunnittelun arviointiin (kuinka olemme suunnitelleet ehkäisevän päihdetyön olevan osa konkreettista toimintaamme), prosessin arviointiin (kuinka ehkäisevä päihdetyö ja päihdeohjelma ovat käytännössä toteutuneet ja millä keinoilla) ja tulosten arviointiin (onko toivottuja tavoitteita saavutettu).

Muistilista arvioinnista:

- Työryhmän itsearviointi päihdeohjelman valmistuttua
- Työyhteisön kommentit kirjallisesta päihdeohjelmasta
- Ulkopuolinen arviointi päihdeohjelmasta
- Työtekijöiden itsearviointi toimivuudesta
- Nuorten ja vanhempien/huoltajien kommentit päihdeohjelmasta
- Tutkimus tai analyysi päihdeohjelman tuottamista tuloksista

Tupakka ja päihdeohjelma

Päihdeohjelmaa käsiteltäessä voidaan määritellä myös konkreettiset toimenpiteet tupakanpolton tai nuuskan käytön vähentämiseksi ja lopettamiseksi. Seuraavassa yleisimpiä konkreettisia toimenpiteitä:

1. Tupakointiin reagoidaan aina, tämä tarkoittaa myös tupakan hajuun reagoimista
2. Jos nuori tupakoi, kotiin tehdään aina ilmoitus. Toiminnassa huomioidaan yhteistyö huoltajien kanssa.
3. Tupakoinnin ehkäisy ja erityisesti tupakka mini-interventio ovat pysyvä osa ehkäisevää päihdetyötä. Kouluissa tupakoinnin vastainen työ voidaan integroida kaikkiin oppiaineisiin. Nuoret osallistetaan tupakan vastaiseen toimintaan.
4. Toiminnassa on huomioitu myös mahdolliset sanktiot nuoren tupakoinnin tullessa ilmi
5. Tupakasta irrottautumista tuetaan esimerkiksi järjestämällä tupakoinnista irrottautumisryhmiä ja osallistamalla valtakunnallisiin kilpailuihin.
6. Paikallinen elinkeinoelämä kutsutaan verkostoyhteistyöhön alaikäisten tupakoinnin rajoittamiseksi.
7. Toiminnassa valvotaan tupakoimattomuutta ja toiminta-alueella on kaikille oltava tupakoimattomuuden pelinsäännöt selvillä

Testatkaa päihdeohjelma seuraavilla tupakointiin liittyvillä kysymyksillä

- mikä on toiminta jos tupakoinnista jää kiinni?
- mikä on toiminta jos haisee tupakalle?
- miten käytännössä valvomme tupakkalain toteutumisen ?

SOVELLETTAVA MALLI PÄIHDEOHJELMAKSI

Seuraavat ohjeistus tukee päihdeohjelman laatimista. Tarkoituksen on, että toimipaikkakohtaisesti asetetaan omalle toiminnalle tavoitteita päihdeohjelman toteuttamiseksi ja niiden toteutumista seurataan ja arvioidaan. Taulukkoa voi täydentää oman toimipaikan tarpeiden mukaisesti.

EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN TOIMINTAOHJELMA		Ei toteutunut	Toteutunut
Päihdeohjelman toteutumista seurataan ja arvioidaan vuosittain.			
Ehkäisevät toimenpiteet			
Tuetaan nuoren kykyä vastustaa ryhmäpaineita <ul style="list-style-type: none"> - järjestetään tilaisuuksia - nuorten vuorovaikutustaitojen kehittäminen - MUUTA? 			
Nuoren itsetunnon vahvistaminen <ul style="list-style-type: none"> - kasvua tukevat vertaisryhmät (esimerkiksi) - malli, luotettava aikuiskontakti - yksilökohtainen tuki, ohjaus ja kontrolli - MUUTA? 			
Säännöt <ul style="list-style-type: none"> - selkeät säännöt päihteettömyydestä kaikkien nähtävillä - MUUTA? 			
Faktoihin pohjautuvaa tietoa tupakasta, alkoholista ja huumeista nuorten ja vanhempien helposti saatavilla. MUUTA?			
Tietoa hoito- ja tukipaikoista nuorille ja heidän vanhemmilleen helposti saatavilla. MUUTA?			
Tupakointi	<ul style="list-style-type: none"> - kielletty - häiritsevä tupakointi on kielletty KAIKILTA tupakkalain 765/1994 13§:n mukaan harrastetilan välittömässä läheisyydessä - työntekijät ovat velvoitettuja valvomaan, ettei kukaan nuori aloita tupakointia nuorisotoiminnallisissa tilaisuuksissa - toimijoilla on velvollisuus ilmoittaa nuoren tupakoinnista hänen vanhemmilleen/huoltajille - toimija ei tupakoi tai käytä nuuskaa nuorten keskuudessa - MUUTA? 		

Kun nuori tavataan päihtyneenä, asian havainnut työntekijä ilmoittaa viipymättä asiasta nuoren vanhemmille. MUUTA?			
Mielekkäiden, päihitteettömien vaihtoehtojen tarjoaminen - vapaa-ajantoiminnot - viikonlopputoiminnot - yökahvilatoiminta - MUUTA?			
Yhteistyö muiden nuorten kanssa toimiviin tahoihin	- lähialueen koulut		
	- alueen sosiaali- ja terveyskeskus		
	- lähipoliisi		
	- järjestöt		
	- seurakunta		
	- MUUTA?		
Kohdennettu työskentely			
Varhainen puuttuminen - riskiryhmien tunnistaminen ja edelleen ohjaus - MUUTA?			
Nopea puuttuminen - pysähdyttää nuori pohtimaan päihteiden käyttöönsä - keskustelua päihteistä ja niiden vaikutuksista - käytön ja käytöksen vaikutusten arviointia - ohjaaminen jatkotoimenpiteisiin - MUUTA?			
Yhteistyö - alueen kohdennetut projektit - MUUTA?			
Nopean puuttumisen seuranta - verkostoituminen - -MUUTA			
Työntekijöiden osaamisen tukeminen			
Ehkäisevää päihdetyötä tukevat koulutukset.			
Aluetyöryhmiin ja verkototyöhön osallistuminen.			
Toimipaikkakohtainen ohjeistus ja perehdytys työntekijöille.			

PÄIHDEOHJELMA (malli 2)

Periaatteiden ja arvojen esittely:

Toiminnan tavoitteen ja arvojen määrittely:

Miksi päihdeohjelma on olemassa?

Jokaisen kohdan (otsikon) sisältö kirjoitetaan auki

Ohjelman taustalla olevat lainsäädännöt ja strategiat

Päihteiden määrittely

Puuttumisen ja puheeksi oton määrittely

Päihdeohjelman toteutumista seurataan ja arvioidaan vuosittain.

Ehkäisevät toimenpiteet

Tuetaan nuoren kykyä vastustaa ryhmäpaineita seuraavin keinoin;

- järjestetään tilaisuuksia
- nuorten vuorovaikutustaitojen kehittäminen

Nuoren itsetunnon vahvistaminen seuraavin keinoin;

- kasvua tukevat vertaisryhmät
- malli, luotettava aikuiskontakti
- yksilökohtainen tuki, ohjaus ja kontrolli

Säännöt

- selkeät säännöt päihteettömyydestä kaikkien nähtävillä

Faktoihin pohjautuvaa tietoa tupakasta, alkoholista ja huumeista helposti nuorten ja vanhempien helposti saatavilla. Keinot:

Tietoa hoito- ja tukipaikoista nuorille ja heidän vanhemmilleen helposti saatavilla.

Tupakointi	<ul style="list-style-type: none"> - kielletty - häiritsevä tupakointi on kielletty KAIKILTA tupakkalain 765/1994 13§:n mukaan harrastetilan välittömässä läheisyydessä - työntekijät ovat velvoitettuja valvomaan, ettei kukaan nuori aloita tupakointia nuorisotoiminnallisissa tilaisuuksissa - toimijoilla on velvollisuus ilmoittaa nuoren tupakoinnista hänen vanhemmilleen/huoltajille - toimija ei tupakoi tai käytä nuuskaa nuorten keskuudessa - MUUTA?
<p>Kun nuori tavataan päihtyneenä, asian havainnut työntekijä ilmoittaa viipymättä asiasta nuoren vanhemmille. MUUTA?</p>	
<p>Mielekkäiden, päihteettömien vaihtoehtojen tarjoaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> - vapaa-ajantoiminnot - viikonlopputoiminnot - yökahvilatoiminta - MUUTA? 	
Yhteistyö muiden nuorten kanssa toimiviin tahoihin	<ul style="list-style-type: none"> - lähialueen koulut - alueen sosiaali- ja terveyskeskus - lähipoliisi - järjestöt - seurakunta - MUUTA?
Kohdennettu työskentely	
<p>Varhainen puuttuminen</p> <ul style="list-style-type: none"> - riskiryhmien tunnistaminen ja edelleen ohjaus - MUUTA? 	
<p>Nopea puuttuminen</p> <ul style="list-style-type: none"> - pysähdyttää nuori pohtimaan päihteiden käyttöään - keskustelua päihteistä ja niiden vaikutuksista - käytön ja käytöksen vaikutusten arviointia - ohjaaminen jatkotoimenpiteisiin - MUUTA? 	
<p>Yhteistyö</p> <ul style="list-style-type: none"> - alueen kohdennetut projektit - MUUTA? 	

Nopean puuttumisen seuranta - verkostoituminen - -MUUTA
Erilaisiin tilanteisiin varautuminen (toimintamallit kuvataan kaavioina) <ul style="list-style-type: none"> • päihtyneen nuoren kohtaaminen • päihtyneen vanhemman kohtaaminen • epäily nuoren päihteiden käytöstä • ensiaputilanteet • huolestuminen nuoren tilanteesta •
Työntekijöiden tukeminen
Koulutus <ul style="list-style-type: none"> • ohjaajat • sidosryhmät • yhteistyökumppanit
Toimijoiden päihteiden käyttö <ul style="list-style-type: none"> • lasten parissa tapahtuva toiminta • leirit • matkat • kerhot • muu toiminta / tilaisuudet • alaikäiset ohjaajat • täysi-ikäiset ohjaajat • vanhemmat/huoltajat
Aluetyöryhmiin ja verkostotyöhön osallistuminen.
Toimipaikkakohtainen ohjeistus ja perehdytys työntekijöille.
Vastuukysymykset hankalissa tilanteissa
Toimenpiteet hankalien tilanteiden jälkeen (purku) <ul style="list-style-type: none"> • ohjaajat • nuori • muut toimintaan osallistuvat
Muita sovittavia asioita
Lääkkeiden käyttö toiminnassa <ul style="list-style-type: none"> • leireillä ja muussa toiminnassa tarvittava säilytys • lääkevastaava
Tiedotus <ul style="list-style-type: none"> • oman organisaation sisällä • yhteistyökumppaneille ja sidosryhmät • vanhemmille/huoltajille • muut tahot;
Päihdeohjelman arviointi
Avun ja tuen (hoidon) piiriin ohjaaminen

LAINSÄÄDÄNTÖÄ

Tupakkalaki

Tupakkatuotteen mainonta ja epäsuora mainonta on kielletty (8 §). Tupakkatuotetta tai tupakointivälinettä ei saa elinkeinotoiminnassa myydä eikä muutoin luovuttaa henkilölle, joka on 18 vuotta nuorempi (10 §). Tupakointi onkielletty mm. (12 §)

- päiväkotien lapsille ja oppilaitosten oppilaille tarkoitetuissa sisätiloissa sekä niiden pääasiassa 18 vuotta nuoremmille tarkoitetuilla ulkoalueilla
- virastojen ja viranomaisten sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatuissa sisätiloissa
- työyhteisöjen yhteisissä ja yleisissä sekä asiakkaille tarkoitetuissa sisätiloissa.

Alkoholilaki

Alaikäisen alkoholin käytön kieltää alkoholilaki (mm. 34 §). Alle 18-vuotiaat:

- Ei oikeutta pitää hallussaan mitään alkoholijuomia.
- Ei saa anniskella eikä myydä alkoholijuomia.
- Alkoholijuomien välittäminen korvauksettakin on kielletty: rangaistuksena sakkoa tai enintään 6 kuukautta vankeutta.
- Alkoholijuomien välittämisestä korvausta vastaan sakkoa tai enintään 2 vuotta vankeutta.

Huumausainelaki

Huumausainerikos (1§): Joka laittomasti

- 1) valmistaa tai yrittää valmistaa huumausainetta taikka viljelee oopiumiunikkoa, kokapensasta tai hampua käytettäväksi huumausaineena tai sen raaka-aineena,
- 2) tuo tai yrittää tuoda maahan taikka vie tai yrittää viedä maasta taikka kuljettaa tai kuljetuttaa huumausainetta,
- 3) myy, välittää, toiselle luovuttaa tai muulla tavoin levittää tai yrittää levittää huumausainetta tai
- 4) pitää hallussaan tai yrittää hankkia huumausainetta, on tuomittava huumausainerikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Törkeä huumausainerikos (2 §): Jos huumausainerikoksessa

- 1) rikoksen kohteena on erittäin vaarallinen huumausaine tai suuri määrä huumausainetta,
- 2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä,
- 3) rikosentekijä toimii sellaisen rikoksen laajamittaiseen tekemiseen erityisesti järjestäytyneen ryhmän jäsenenä,
- 4) aiheutetaan usealle ihmiselle vakavaa hengen tai terveyden vaaraa tai
- 5) levitetään huumausainetta alaikäisille tai muuten häikäilemättömällä tavalla

Huumausaineen käyttörikos (2a §):

Joka laittomasti käyttää taikka omaa käyttöä varten pitää hallussaan tai yrittää hankkia vähäisen määrän huumausainetta, on tuomittava huumausaineen käyttörikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Toimenpiteistä luopuminen (7§):

Huumausaineen käytöstä ja huumausaineen käyttöön liittyvästä muusta tässä luvussa mainitusta rikoksesta voidaan jättää syyte nostamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos rikosta on huumausaineen määrä ja laatu, käyttötilanne sekä olosuhteet muutoinkin huomioon ottaen pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä. Syyte voidaan myös jättää nostamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos tekijä on hakeutunut Sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymään hoitoon.

Salassapitosäännökset ja vaitiolovelvollisuus

Avoimuus ja luottamus ovat ensisijaisia lähtökohtia päihteiden vastaisessa työssä. Luottamus edellyttää aina salassapitosäännösten huomioonottamista: yksityisyyden suoja on turvattu jokaiselle perusoikeuksien tasolla. Luottamus edellyttää myös sitä, että nuoren ongelmaa ei jätetä salassapitoon vedoten hoitamatta. Yksinkertaisin keino päästä tulkitsemasta salassapitosäännöksiä on pyytää oppilaalta suostumus sellaisen tiedon antamiselle, jota itse pitää tarpeellisenä, tai pyytää oppilas mukaan asiansa käsittelyyn ryhmässä. Salassapitosäännöksiä ei rikota, kun asioista puhutaan yleisellä tasolla tai yksittäistapauksista puhuttaessa pidetään huoli siitä, ettei henkilöä voida tunnistaa. Tietojen vaihdon laillisuus kannattaa varmistaa kunnan, ammattiliiton tai työpaikan juristilta. Moniammatillisten yhteistyöryhmien kannattaa laatia itselleen menettelyohjeet julkisuus- ja salassapitokysymyksistä. Myös tällöin juristin apu on tarpeen. Ratkaisut ja työkäytännöt tulee aina perustella lain säännöksillä, vähintään itselleen. (www.stakes.fi/neuvoa-antavat/valineet/salassapito/parkkari.htm).

Salassapidosta on säädetty eri laeissa (mm. Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 17 §, Kansanterveyslaki 42§, Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 13 §, Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 15 §). Päihdehuollon salassapitovelvollisuutta säätelee Sosiaalihuoltolain 57 §. Opetusviranomaiset ovat pääsäännön mukaan vaitiolovelvollisia siitä, mitä saavat työssään tietää oppilaista ja heidän perheistään (Perusopetuslaki 40 §, Lukiolaki 32 §, Laki ammatillisesta koulutuksesta 42 §). Heillä on oikeus saada muilta viranomaisilta opetuksen järjestelyn kannalta välttämättömiä tietoja (Perusopetuslaki 41.1§, Lukiolaki 33.1 §, Laki ammatillisesta koulutuksesta 28 ja 43.1§). Heillä on myös oikeus antaa toisille opetusviranomaisille samanlaisia tietoja (Perusopetuslaki 40§, Lukiolaki 32 §, Laki ammatillisesta koulutuksesta 42 §).

Terveydenhuoltoviranomaisilla on salassapitovelvollisuus oppilaan ja perheen salaisuuksiin, joista on työssä saatu tieto (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 17 §). Potilasasiakirjoissa olevien tietojen luovuttamiseen tarvitaan asianomaisen kirjallisen suostumuksen (Potilaslaki 13.1–2§). Luvan voi antaa myös alaikäinen, mikäli hänellä ikänsä ja kehitystasonsa perusteella on toimivalta päättää tietojen luovuttamisesta (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992, 7 § ja 13 §). Sosiaalitoimessa, esimerkiksi päihdehuollossa, asiakasta koskevia tietoja voidaan luovuttaa asianomaisen luvalla. Jos asianomainen on alaikäinen eikä hänen voida katsoa ymmärtävän suostumuksen merkitystä, tietojen luovuttamiseen tarvitaan huoltajan suostumus (Sosiaalihuoltolaki 710/1982, 57 §). Viranomaisilla on eräissä tapauksissa velvollisuus antaa toisilleen tietoja asianomaisen vastustuksesta huolimatta. Lastensuojelulaki (40 §) velvoittaa ilmoittamaan sosiaalitoimelle ilmeisestä lastensuojelun tarpeesta olevasta alaikäisestä. Rikoslaki (19 §) velvoittaa ilmoittamaan poliisille hankkeilla olevasta törkeästä huumausainerikoksesta.

Harjoite nro 1

A. KIRJAA PÄIHDEOHJELMAN RUNKO OTSIKOILLA

B. KUVAA TOIMINTANNE PÄIHDEOHJELMAAN

Esimerkkejä mahdollisista otsikoista;

Työyksikön ja toiminnan kuvaus

Miten määritellään päihteet ja ehkäiseväpäihdetyö sekä oma ehkäisevä päihdetyö

Päihdeongelma työyksikön/toiminnan näkökulmasta

Päihdeohjelman taustalla olevat arvot, lait ja ohjeet

C. Arvot;

D. Lait;

Päihdeohjelman tavoitteet

Periaatteet, asenteet ja sitoutuminen

Tiedottaminen

Koulutus (tai valmentaminen)

jatkuu...

Omat tukitoimet

Nuorten päihteidenkäyttöön liittyviä tekijöitä

Tunnistaminen

Puuttuminen ja puheeksi otto

Päihtynyt nuori

Toimijoiden päihteiden käyttö

Hoitoonohjaus ja tuen piiriin ohjaaminen

Työryhmän hyvinvointi ja jaksaminen

Päihdeohjelman ajan tasalla pitäminen

Päihdeohjelman kehittäminen

Arviointi

Tupakka ja päihdeohjelma

Harjoite nro 2

Päihdeohjelman eräs keskeinen lähtökohta on työntekijän ja nuoren oma reagointi ja arviointi tilanteissa. Arvioikaa erikseen tupakan, alkoholin ja huumeiden käytön osalta mikä on oma rooli ja tehtävä verkostossa. Mihin asti tehdään itse ja mitä tehdään?

KÄYTTÖASTE	MITÄ JA MITEN TEEN?	KENEN KANSSA TEEN YHTEISTYÖTÄ?
Ei käytä päihteitä		
Kokeilu		
Satunnainen käyttö		
Säännöllinen käyttö		
Ongelmallinen käyttö, johon saattaa liittyä voimakkaat riippuvuudet		

Harjoite nro 3

Milloin ja miten tilanteeseen puututaan nuoren osalta?

- kiinnostuksen vähentyminen toimintaan tai ”katoaminen”?
- päihtyneenä esiintyminen?
- päihdekokemuksista keskustelu esimerkiksi ”retostelu” viikonlopun jälkeen.
- muutokset nuoren olemuksessa: ahdistuneisuus, vetäytyminen omiin oloihin sekä päihteiden käytöstä johtuvat fyysiset merkit? huoli nuoresta (ei tarvitse liittyä päihteisiin)?
- säännöllisesti ja ongelmallisesti päihteitä käyttävä nuori.

MITKÄ OVAT PELINSÄÄNTÖNNE EM. TILANTEISSA? KIRJATKAA TUOTOKSET

Harjoite nro 4

Kirjatkaa keskeiset asiat, jotka mielestänne tulisi olla päihdeohjelmassa huomioituna

Harjoite nro 5

1. Päihdeopetuksen tarjonta;
2. Päihteiden käytön haittoihin kohdistuvan kontrollin lisääminen
3. Alkoholin tarjonnan tai käytön rajoittaminen
4. Alaikäisten alkoholijuomien saatavuuden estäminen.
5. Julkisen alkoholin juomisen kontrollointi.
6. Rattijuoppouden kontrollointi.
7. Vastuun painottaminen yksilö- ja paikallistasolle.

Työryhmän keskustelun pohjaksi:

- Kuvatkaa oman työn kautta edellä esitettyjä ehkäisevän päihdetyön tasoja.
- Miten huomioitte ehkäisevän päihdetyön toiminnassanne, miten nuoret siihen osallistuvat, mitä keinoja tai menetelmiä käytätte?
- Miten ehkäisevä päihdetyö on kirjattu kotikunnan, koulun, nuorisotyön, oppilaitoksen, harrastuspiirin tms. ohjelmaan?
- Kirjatkaa keskustelun yhteenveto muistiin sivun 1 taulukkoon

Harjoite nro 6

Tehtävä työyhteisöön ja alueelliseen verkostoon:

- Mitä yhteistyötä ja tukea sinä tällä hetkellä itsellesi tarvitset?
- Mikä kuormittaa ja mihin pitäisi ”tarttua” verkostotyön avulla?
- Kuvaa varhaisen puuttumiset mallit toiminnassanne ja alueellasi
- Kuvaa syrjäytymisuhka alueellasi (ominaispiirteitä).
- Mitkä ovat ajankohtaisia asioita alueella (oman työn ja asiakkaiden näkökulma)?
- Etsiminen ja löytäminen: miten osaan valita yhteistyökumppanin?
- Miten ”hoidan” ja ylläpidän verkostoa?
- Asiakasnäkökulma verkostotyössä
- Paikallisen verkoston vahvuudet ja kehittämiskohteet

Harjoite nro 7

PIIRTÄKÄÄ TÄHÄN YHTEISTYÖVERKOSTONNE

Harjoite nro 8, kuvaa...**SOVELLETTAVA TOIMINTAOHJE VARHAISEN PUUTTUMISEN
MALLEISTA****PÄIHTEIDEN MYYNTI TAI VÄLITYS (MYÖS EPÄILY)**

- PUHEEKSIOTTO
- MIHIN KIRJATAAN
- MITEN TOIMITAAN
- YHTEYDENOTOT
- VERTAA TILANTEITA : ON NÄYTTÖ, EI OLE NÄYTTÖÄ
- YHTEISTYÖKUMPPANIT / VERKOSTO

Harjoite nro 9, kuvaa...

SOVELLETTAVA TOIMINTAOHJE VARHAISEN PUUTTUMISEN MALLEISTA

SOVELLETTAVA TOIMINTAOHJE TILANTEESSA, JOSSA NUOREN EPÄILLÄÄN KÄYTTÄVÄN PÄIHTEITÄ

- PUHEEKSIOTTO
- MIHIN KIRJATAAN
- MITEN TOIMITAAN
- YHTEYDENOTOT
- VERTAA TILANTEITA : ON NÄYTTÖ, EI OLE NÄYTTÖÄ, AIHEETON EPÄILY
- YHTEISTYÖKUMPPANIT / VERKOSTO

Harjoite nro 10, kuvaa...

**SOVELLETTAVA TOIMINTAOHJE VARHAISEN PUUTTUMISEN
MALLEISTA**

**SOVELLETTAVA TOIMINTAOHJE TILANTEESSA, JOSSA
TYÖNTEKIJÄLLÄ HERÄÄ HUOLI NUOREN TILANTEESTA**

- PUHEEKSIOTTO
- MIHIN JA MITÄ KIRJATAAN, JOS KIRJATAAN
- MITEN TOIMITAAN
- YHTEYDENOTOT
- VERTAA TILANTEITA : ON NÄYTTÖ, EI OLE NÄYTTÖÄ, AIHEETON EPÄILY
- YHTEISTYÖKUMPPANIT / VERKOSTO

Harjoite nro 11, kuvaa...**SOVELLETTAVA TOIMINTAOHJE VARHAISEN PUUTTUMISEN
MALLEISTA****SOVELLETTAVA TOIMINTAOHJE TILANTEESSA, JOSSA KOHDATAAN
PÄIHTYNYT NUORI**

- PUHEEKSIOTTO
- MIHIN KIRJATAAN
- MITEN TOIMITAAN
- YHTEYDENOTOT
- VERTAA TILANTEITA : ON NÄYTTÖ, EI OLE NÄYTTÖÄ, AIHEETON EPÄILY
- YHTEISTYÖKUMPPANIT / VERKOSTO

Harjoite nro 12: suuri päihdekeskustelu

Keskusteluja voi sujuvasti järjestää ryhmäkeskusteluina niin toimijoiden kuin nuorten keskuudessa. Esimerkiksi pienryhmissä käydyt teemakeskustelut voidaan purkaa siten, että ryhmien edustajat tuovat oman kannanoton sekä näkemyksen yleiseen keskusteluun. Pedagogiset menetelmät on syytä sopia etukäteen. Ryhmien veto vastuu kuuluu ohjaajalle (vast.).

A. Päihteiden käyttöön liittyvä kulttuuri

- Miksi ihmiset kokeilevat ja/tai käyttävät päihteitä?
- Voiko pitää hauskaa ilman viinaa – mikä on vaihtoehto?
- Miksi lainsäädäntö kieltää alle 18-vuotiailta päihteiden käytön?
- Mitä mieltä olet streittareista?
- Mitä tarkoittaa päihteiden kohtuukäyttö?
- Onko alkoholille määriteltävissä normaalikäyttö?
- Mikä on päihteiden ongelmakäyttöä?
- Onko aikuisten kanssa hankala jutella päihteistä?
- Mistä saa tarvittaessa apua ja tukea?
- Mitkä ovat sinun sääntösi päihteiden käytön suhteen?
- Mitkä ovat huumeikaupan yhteiskunnalliset seuraukset?

B. Tupakka ja nuuska

- Miksi suuri osa ihmisistä ei tupakoi?
- Mitä hyötyä ja haittaa tupakoinnista on nuorelle?
- Miksi nuuskaa käytetään ja mitä vaikutuksia nuuskalla on?
- Kumpi on vaarallisempaa, tupakka vai nuuska?
- Saako nuuskaa myydä Suomessa?

C. Alkoholi

- Miksi ihmiset käyttävät alkoholia?
- Miksi laki kieltää alle 18-vuotiaiden alkoholin käytön?
- Kuka on alkoholisti?
- Voiko alaikäinen olla alkoholisti?
- Humalan hyödyt?
- Miten alkoholin käyttö vaikuttaa fyysiseen kehitykseen?
- Miten alkoholi vaikuttaa tapaturmariskiin?
- Mikä on mielestäsi kohtuukäyttöä?

D. Huumeet –kannabis-

- Kannabis on luonnontuote – voiko se olla vaarallista?
- Saako kannabis-kasvia kasvattaa koristekasvina?
- Kokeileeko tupakoitsija helpommin huumeita kuin tupakoimaton?
- Mikä on kannabiksessa vaikuttava aine?
- Miten kannabista käytetään?
- Kannabis tulisi laillistaa Suomessa
- Kannabis vaarattomampaa kuin alkoholi
- Kannabikseen ei voi jäädä ”koukkuun”
- Käytetäänhän kannabista lääkkeenäkin ....

Harjoite nro 13 : suuri päihdekeskustelu jatkuu

E. Päihteiden käyttö lähipiirissä

- Oletko huolissasi jonkun tuttavasi päihteiden käytöstä?
- Miten sinuun vaikuttaa toisten tupakointi/juominen?
- Onko päihteidenkäyttö jokaisen yksityisasia?
- Voiko toisen päihteidenkäyttöön puuttua?
- Minkälaisessa tilanteessa ottaisit yhteyttä ystäväsi perheeseen?

F. Päihteiden vaikutuksia

- Ovatko kaikki päihteet vaarallisia?
- Mitä ”humalaisen tuuri” tarkoittaa ja onko sellaista olemassa?
- Voiko alkoholin ja lääkkeiden yhteisvaikutuksen ennakoida?
- Miten yksilön fyysinen ja/tai psyykinen tila voi vaikuttaa päihtymiseen?

G. Päihderiippuvuus

- Mistä tekijöistä voi tulla riippuvaiseksi?
- Mitä päihteiden ongelmakäyttö on?
- Mitä päihderiippuvuus tarkoittaa?
- Miksi jollekin syntyy riippuvuus päihteisiin?
- Mitä eroa on aikuisen ja nuoren päihderiippuvuuden kehittymisellä?

H. Päihdeohjelma ja pelisäännöt

- Mitä tarvitaan yhteisesti sovittuja sääntöjä päihteiden osalta tarvitaan?
- Mitä tapahtuu, jos joku toimii eri tavalla kuin on sovittu (seuraamukset)?
- Mitkä ovat seuraamusten hyvät ja huonot puolet?
- Miten kuvaisit koko ryhmän vastuuta sääntöjen kiinni pitämisestä?
- Miten kuvaisit henkilökohtaista vastuuta sääntöjen kiinni pitämisestä?
- ryhmän jäsenillä on?
- Millaiset kirjalliset sopimukset/pelisäännöt halutaan tehdä (esim. A4, juliste, vihkonen, diplomi...)?

Harjoite nro 14

Tupakka ja päihdeohjelma

Testatkaa päihdeohjelma seuraavilla tupakointiin liittyvillä kysymyksillä

- mikä on toiminta jos tupakoinnista jää kiinni?, mikä on toiminta jos haisee tupakalle?
- miten käytännössä valvomme tupakkalain toteutumisen ?

Harjoite 15

Ehkäisevä päihdetyö nyt

Kirjatkaa ajankohtainen (-set) haasteet:

Mitä teette itse?:

Kenen kanssa teette yhteistyötä tällä hetkellä?:

Mikä on tavoitetila?:

Mitä lisäresurssia tarvitaan (jokin muu kuin raha ja henkilöstö)?:

